

Umjetničke aktivnosti u školi kao oblik provođenja slobodnog vremena osnovnoškolaca

Ines BLAŽEVIĆ

Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet

Bruno MATIJAŠEVIĆ

Osnovna škola „Lotrščak“, Zagreb

UDK: 37.015.31:7

DOI: 10.15291/ai.3604

PRETHODNO PRIOPĆENJE

Primljeno: 25. listopada 2021.

SAŽETAK

KLJUČNE RIJEČI:

*interdisciplinarnost,
izvannastavne aktivnosti,
razredna nastava,
školski kurikulum, učiteljska
samorefleksija*

Slobodno vrijeme kao fenomen suvremenoga doba pred učenike stavlja prostor odabira aktivnosti kojima će ga upotpuniti. Različiti načini provođenja slobodnoga vremena imaju i različit utjecaj na cjelovit dječji razvoj. Iz toga proizlazi i važnost kvalitetnog provođenja slobodnoga vremena, ali i odabira aktivnosti koje će dijete pohađati. Odabrane aktivnosti imaju funkciju odmora i rasonode, ali i druge mnogo značajnije funkcije koje se vezuju uz stvaralaštvo i osobni razvoj. Škola kao odgojno-obrazovna ustanova trebala bi ponuditi učenicima različite mogućnosti provođenja slobodnog vremena, koje treba promišljeno planirati kroz školski kurikulum od najranije dobi. Analizirajući školske kurikule osnovnih škola, uočava se veliki broj izvannastavnih aktivnosti koje se nude učenicima, ali i nekih drugih. Od posebnoga značaja umjetničke su aktivnosti koje od najranije školske dobi imaju svrhu poticanja razvoja različitih područja umjetničkoga stvaralaštva. Kod njihova planiranja izuzetno je važno ponuditi najšire mogućnosti poticanja plesne, glazbene, likovne i scenske umjetnosti te književnosti i novih medija vodeći se interdisciplinarnim pristupom. S ciljem analize umjetničkih aktivnosti kao oblika provođenja slobodnog vremena osnovnoškolaca, provedeno je empirijsko istraživanje anonimnim anketiranjem među učiteljima razredne nastave Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije. Rezultati istraživanja, osim što ukazuju na mogućnosti provođenja slobodnog vremena kroz različite umjetničke aktivnosti u razrednoj nastavi, prikazuju i samoprocjene učiteljske kompetentnosti za poticanje učeničkoga umjetničkoga stvaralaštva. Također, utvrđene su i razlike u dobivenim rezultatima s obzirom na veličinu škole s obzirom na broj učenika.

UVOD

Slobodno vrijeme koncept je koji je imao različita poimanja kroz povijest. Unatoč svim povijesnim promjenama, uvijek je zauzimao važno mjesto u životu pojedinca. Redovito se dovodio u dihotoman odnos s radom ili formalnim obavezama ako su u pitanja djeca. Shodno tome, razlikuju se i funkcije slobodnoga vremena. U samim počecima promatranja slobodnoga vremena Aristotel (Aristotel, 1962) naglašava kako ljudi idu u rat zbog mira dok formalne obaveze ili poslove obavljaju zbog slobodnog vremena. Važnost slobodnoga vremena može se promatrati kroz *homo duplex* model čovječanstva (Durkheim, 1893) koji u fokus uzima čovjekovu dualnost, to jest konflikt komformizma i individualizma (Livazović, 2018). Navedena dualnost očituje se kroz dvije svijesti. Prva svijest podrazumijeva aspekte društva koji žive u nama, dok druga pripada intimi koja pojedinca čini autentičnim (Durkheim, 1893). Upravo se razina druge svijesti očituje u načinu provođenja slobodnoga vremena u kojem pojedinac, prema vlastitom nutarnjem podražaju, konkretizira provodeći slobodno vrijeme aktivnosti koje udovoljavaju nutarnjoj čežnji. Razvojem sve većeg broja slobodnovremenskih aktivnosti, povećao se i broj znanstvenih istraživanja koji proučava slobodno vrijeme. Konačno, navedeni koncept podlegao je i istraživanju unutar pedagoške znanosti 60-ih godina prošloga stoljeća. Smatra se kako je slobodno vrijeme pedagoški koncept, jer uz sveprisutni aspekt socijalizacije utječe na društveno-moralne vrijednosti, odgaja u intelektualnom, umjetničkom te radno-tehničkom području ljudske cjelovitosti (Livazović, 2018). Vodeći istraživači na području slobodnoga vremena složni su u zaključku kako je slobodno vrijeme važan čimbenik cjelovitog dječjeg razvoja (Fattore i sur., 2017; Leyra i sur., 2014). Ono pripada subjektivističkoj domeni djeteta na koju utječe grupa te odnosi unutar grupe, mjesto provođenja aktivnosti i osjećaji koje dijete doživljava sudjelujući na odabranoj aktivnosti (Caldwell i Faulk, 2013). S obzirom na to da je koncept slobodnoga vremena sveprisutan, unatoč razvoju istraživanja slobodnoga vremena, ne postoji ujednačena definicija (Dux, 2017) koja bi udovoljavala njegovu poimanju unutar svih struka. Za potrebe ovoga rada, slobodno vrijeme bit će promatrano kao „vrijeme oslobođeno za stvaralaštvo, igru i neposredno djelatno stvaranje“ (Polić, 2006, prema Livazović, 2018:101).

SLOBODNO VRIJEME U ŠKOLSKOM KONTEKSTU

Prednosti i potrebu za upotpunjavanjem slobodnoga vremena uvidio je i hrvatski odgojno-obrazovni sustav koji unutar sustava organizira različite aktivnosti koje planira školskim kurikulumom. Školski kurikulum prikazuje cjelokupnu aktivnost škole (Jurić, 2007), a temeljen je na materijalnim i kadrovskim mogućnostima škole kao i potrebama učenika (Baranović, 2015). Analizirajući školske kurikule hrvatskih škola, može se uvidjeti velik broj aktivnosti, ali najveći udio je izvannastavnih aktivnosti. Konkretizacija takvih aktivnosti vođena je idejom slobodnoga izbora aktivnosti djeteta. Iako izvannastavne aktivnosti nisu brojčano vrednovane, dio su školskog kurikula i smatraju se „sastavnim i ravnopravnim dijelom cjelokupne strukture odgojno-obrazovnog dijela naše škole“ (Previšić, 1987: 24). Pod takvom organizacijom slobodnoga vremena podrazumijevaju se „različiti organizacijski oblici okupljanja učenika koji imaju pretežno kulturno-umjetničko, sportsko, tehničko, rekreacijsko i znanstveno (obrazovno) obilježje“ (Cindrić, 1992: 51). Učenikov izbor aktivnosti temelji se na dobrovoljnosti i slobodi izbora aktivnosti (Pejić Papak i Vidulin, 2016) što čini preduvjet za različite doprinose dječjem razvoju. Takva vrsta aktivnosti pozitivno utječe na školski uspjeh i prosocijalno ponašanje (Eccles i sur., 2003), emocionalnu sigurnost (Darling, 2005), psihocijalne kompetencije (Fredricks i Eccles, 2006 a, b), samopouzdanje i samopoštovanje (Mahoney, Schweder i Stattin, 2002). S obzirom na to da izvannastavne aktivnosti pripadaju strukturiranom obliku provođenja slobodnoga vremena, smatra se kako upravo viša razina strukturiranosti predstavlja stvaranje zaštite za potencijalne probleme u ponašanju (Martins i sur., 2020).

UMJETNIČKE AKTIVNOSTI KAO DIO ŠKOLSKOG KURIKULA

Udovoljavanje potrebama učenika očituje se u interdisciplinarnosti - zastupljenih i ponuđenih aktivnosti koje su dio školskog kurikula. Širok i interdisciplinarni spektar izvannastavnih aktivnosti nudi učeniku mogućnost bavljenjem aktivnostima u skladu s njegovim željama, čime doprinosi stvaranju suvremene škole po mjeri učenika (Mlinarević i Brust Nemet, 2012). Zastupljene aktivnosti variraju od prirodoslovno-matematičkog područja, sportskih i umjetničkih sadržaja, sve do ekoloških i tehničkih ak-

tivnosti (Pejić Papak i Vidulin, 2016). Posebno područje koje se istražuje unutar ovoga rada jesu umjetničke aktivnosti koje uključuju ples, glazbu, dramske i likovne aktivnosti. Umjetnost je oduvijek bila predmet istraživanja znanstvenika te je naglašavana kao važan čimbenik djetetova razvoja. Piaget (1926) objašnjava kako rana tendencija djeteta za umjetničkim stvaranjem jest njegov odgovor na unutarnju potrebu za izražavanjem vlastite stvarnosti. Sadašnja kurikularna rješenja odgoja kroz umjetnost potaknuta su Pokretom za umjetnički odgoj (Jakopović, 1984). Pokret je doprinio povećanju broja umjetničkih sadržaja u različitim oblicima u europskim školama. Najviše je potaknuo i utjecao na rad alternativnih škola kao što su Waldorf i Montessori (Mendeš, Ivon i Pivac, 2012). Povećanjem umjetničkih sadržaja u školama, počeo se pojavljivati jedan od najistaknutijih pojmova povezan sa školama i umjetnošću – obrazovanje kroz umjetnost. Kao takav, potaknuo je reforme politike obrazovanja sredinom 20. stoljeća. Implementacija umjetnosti u školama nije imala za cilj stvaranje novih umjetnika i svjetski poznatih remek-djela, nego oslobađanje kreativnosti kod djece. Smatra se kako će se „kreativne sposobnosti oslobođene na jednom području, prenijeti na sva područja ljudskog djelovanja“ (Read, 1943: 68) Odgoj kroz umjetnost zadržao se sve do danas unutar odgojno-obrazovnog sustava. U našem odgojno-obrazovnom sustavu očituje se kroz Likovnu kulturu i Glazbenu kulturu, ali i druge različite aktivnosti umjetničkog sadržaja. Za takvu vrstu provođenja slobodnoga vremena značajno je što kod polaznika doprinose razvoju rada na identitetu (O’Neill, 2005; Fredricks i Eccles, 2006 a, b) te razvijaju interpersonalne vještine (Heath, 2001). Također, razina emocionalnih problema smanjena je za razliku od vršnjaka koji ne pohađaju navedeni tip aktivnosti (Archbell i sur., 2019). Kako bi se aktivnosti umjetničkog sadržaja provodile u skladu s očekivanjima djece, ali i zadanim ishodima, potrebni su kvalitetni nositelji i izvođači navedenog sadržaja – učitelji. Kao i kod ostalih predmeta i sadržaja koji se provode u školi, od učitelja se očekuje da nastavu usmjeri prema učeniku (Matijević i Radanović, 2011) te se očekuje visoka razina kompetentnosti u području koje učitelj podučava (Previšić, 2003; Mijatović, 2003). Učitelji su svjesni važnosti svojih kompetencija te se uglavnom i smatraju kompetentnima u svojem profesionalnom djelovanju. Svjesni su i kompetencija koje je potrebno poboljšati, tako osim iskazivanja potrebe za dodatnim usavršavanjem iz područja rada s djecom s posebnim potrebama, učitelji uviđaju i potrebu za nadogradnjom kompetencija vezanih uz podu-

čavanje umjetničkog sadržaja (Blažević, 2016). Iz navedenoga proizlazi kako je potrebna interdisciplinarnost školskog kurikula koje su i sami učitelji svjesni, uvjetovana kompetencijama svakog učitelja.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Cilj, uzorak i postupak istraživanja

Cilj empirijskog istraživanja jest analizirati vrste umjetničkih aktivnosti koje se provode u školi, a predstavljaju mogućnost provođenja slobodnog vremena osnovnoškolaca. Uz navedeno, cilj je i analizirati (samo)procjenu kompetentnosti učitelja za poticanje umjetničkog stvaralaštva kroz različite aktivnosti, procjenu važnosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti kao i učestalost provođenja istih. U skladu s navedenim ciljem postavljena su sljedeća istaživačka pitanja:

1. Koje vrste umjetničkih aktivnosti učitelji provode u školi?
2. Kojim ocjenama učitelji (samo)procjenjuju kompetentnost za poticanje umjetničkog stvaralaštva kroz različite aktivnosti?
3. Kojim ocjenama učitelji procjenjuju važnost provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti u školi?
4. Koliko često učitelji provode umjetničke aktivnosti u školi?

Istraživanje je provedeno anonimnim anketiranjem uživo među 176 učitelja razredne nastave Splitsko-dalmatinske i Dubrovačko-neretvanske županije (16% populacije) tijekom županijskih stručnih vijeća učitelja razredne nastave u 2019. godini.

Instrument istraživanja i analiza podataka

Anketni upitnik korišten u istraživanju sastojao se od četiri dijela. U prvom dijelu upitnika ispitanici su trebali odgovoriti kojoj veličini pripada škola u kojoj rade s obzirom na broj učenika: mala (do 300), srednja (od 300 do 600) i velika (više od 600). Drugi dio upitnika sastojao se od niza pitanja. Na početku su trebali navesti naziv izvannastavne aktivnosti koju trenutno provode u nastavi. Zatim su trebali procijeniti vlastitu kompeten-

tnost za poticanje umjetničkog stvaralaštva na skali od 1 (najniža procjena) do 5 (najviša procjena). Potom su, istim ocjenama, trebali procijeniti podučavanja umjetničkih aktivnosti (ples, likovnost, glazbu i kazalište) u svojoj školi. Treći dio upitnika bila je Skala važnosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti (Williams, 2013: 73), koja sadrži 8 čestica, na kojoj su ispitanici na Likertovoj skali od 1 do 5 procjenjivali važnost korištenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti, pri čemu je 1 imao značenje *nije važno*, a 5 *vrlo važno*. Učitelji su procjenjivali koliko smatraju važnim provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti u radu s učenicima poput glazbenih, plesnih, dramskih i likovnih. Četvrti dio upitnika bila je Skala učestalosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti (Williams, 2013: 74) koja sadrži 8 čestica, a na kojoj su ispitanici Likertovom skalom od 1 do 5 procjenjivali učestalost provođenja različitih umjetničkih aktivnosti (glazbenih, plesnih, dramskih i likovnih), pri čemu je 1 imao značenje *nikada*, a 5 *svakodnevno*. Sva pitanja su se odnosila na ukupne umjetničke aktivnosti škole.

Kako bi se ispitala konzistentnost dobivenih podataka u dvije različite točke mjerenja te dobio dublji uvid u pouzdanost mjernog postupka, što je pretpostavka svake statističke analize, provela se test-retest metoda. Način provedbe realiziran je tako što je poduzorak od 33 ispitanika upitnik popunio dva puta. t-testom za zavisne uzorke ispitana je značajnost razlika među aritmetičkim sredinama testa i retesta. Rezultat t-test za zavisne uzorke jest $p > 0.05$ za sve promatrane varijable te nije identificirana značajna razlika. Međutim, kako nije dovoljno imati samo t-test kao pokazatelj pouzdanosti, jer aritmetičke sredine mogu biti nepouzdana, izračunat je i koeficijent korelacije između testa i retesta te je pridružena statistička značajnost. Rezultat r (koeficijenta korelacije) kreće se u rasponu od 0.73 do 0.94 $p < 0.01$ te je identificirana visoka i značajna povezanost. Navedeni rezultati govore u prilog reprezentativnosti dobivenih podataka istraživanjem.

Statističke analize koje su se koristile jesu: frekvencije, postotci, aritmetička sredina, standardna devijacija, 95 % intervala pouzdanosti za aritmetičku sredinu (95% IP), Medijan (Med), minimalni i maksimalni podatak (Raspon), t-test, koeficijent korelacije, ANOVA, testna vrijednost (F), nivo statističke značajnosti (p), parcijalni-eta kvadrat (η^2), Kolmogorov-Smirnovljev test i Levenov test. Analiza podataka vršena je pomoću softvera za statističku obradu podataka Statistica 13 – Dell Inc Tulsa Ok SAD.

REZULTATI I RASPRAVA

U Tablici 1. prikazane su frekvencije vrsta izvannastavnih aktivnosti koje provode anketirane učiteljice razredne nastave.

TABLICA 1. Frekvencije vrsta izvannastavnih aktivnosti

Rb	Vrsta izvannastavne aktivnosti	f
1.	Dramska skupina	56
2.	Likovna skupina	37
3.	Kreativna skupina	17
4.	Ples	16
5.	Etno	11
6.	Ekološka	7
7.	Bajkoljupci	5
8.	Sport	5
9.	Lutkarstvo	4
10.	Enigmatska	2
11.	Literarna	2
12.	Zbor	2
13.	Pričoljupci	1
14.	Informatika	1
15.	Matematička	1
16.	Ručni rad	1
17.	Nijedne	8

Uvidom u dobivene rezultate vidljiv je velik broj različitih izvannastavnih aktivnosti koje se nude učenicima razredne nastave kroz školske kurikule kod ispitanika ovoga istraživanja. Iako su izvannastavne aktivnosti obavezan oblik rada u razrednoj nastavi, postoji broj od osam ispitanika koji se izjasnio kako ne provodi nijedne. Za pretpostaviti je kako je ovdje riječ o učiteljima koji imaju oslobođenja dijela nastavne satnice iz razloga: godina života, godina radnoga staža, vođenja sindikalne podružnice, vođenja županijskoga stručnoga vijeća učitelja ili sličnih obaveza. Analizom dobivenih podataka vidljivo je kako su u najvećem obimu zastupljene izvannastavne aktivnosti iz umjetničkoga područja, i to više od dvije trećine aktivnosti. Uspoređujući trend zastuplje-

nosti aktivnosti u hrvatskim školama može se pronaći istraživanje Pejić Papak (2011) koja navodi kako je jezično-umjetničko područje djeci najzanimljivije i najbiranije unutar ponude izvannastavnih aktivnosti. Blažević (2016b) dolazi do rezultata kako je najzastupljenija vrsta izvannastavnih aktivnosti u školskom kurikulumu iz umjetničkog područja, što ukazuje na isti trend ponude. Ono što se razlikuje u odnosu na navedeno istraživanje jest porast drugih vrsta aktivnosti koje se nude učenicima poput Informatike, Pričoljubaca, Bajkoljubaca, Enigmatike i sličnih te povratka Ručnoga rada kao oblika izvannastavne aktivnosti koji mnogi zazivaju novim reformama kurikula. Sama raznolikost ponude izvannastavnih aktivnosti jest svakako obećavajući podatak, znajući koliki imaju pozitivni učinak na cjelokupni razvoj učenika. Posebice je poticajan podatak kako su umjetničke aktivnosti u najvećem postotku obuhvaćene, jer je barem potrebno u ovom obliku nastave nadoknaditi manjak satnice umjetnosti u obavezom dijelu nastave. Međutim, u tom kontekstu važno je naglasiti kako izvannastavne aktivnosti nisu obavezne te ih učenici biraju ovisno o svojim usmjerenjima. Problem nastaje kod same organizacije izvannastavnih aktivnosti. Naime, često učitelji organiziraju navedene aktivnosti ovisno o vlastitim sklonostima te time ne mogu zadovoljiti potrebe svih učenika svoga razrednog odjela. S druge strane, organizacija aktivnosti bez unošenja vlastite preferencije prema podučavanom sadržaju može doprinijeti manjku motivacije kod učitelja te rezultirati pukom popunjavanju satnice (Lazić, 1992). Ponuđene aktivnosti biraju učenici koji su za njih zainteresirani, a ostali učenici ostaju neuključeni. Primjer dobre prakse organizacije izvannastavnih aktivnosti jest stalni termin u rasporedu sati svih izvannastavnih aktivnosti koje se nude za sve učenike. Tako učenici u određeno vrijeme odlaze kod učitelja koji realizira izvannastavnu aktivnost za koju imaju interes.

U Tablici 2. prikazane su procjene podučavanja umjetničkih aktivnosti u školi.

TABLICA 2. Procjene podučavanja umjetničkih aktivnosti u školi

	Umjetnička aktivnost	Aritmetička sredina
1.	Likovnost	4,3
2.	Glazba	4,2
3.	Kazalište	3,7
4.	Ples	3,6

Učitelji su najvišim ocjenama procijenili provedbu likovnih aktivnosti (AS=4,3) i glazbenih aktivnosti (AS=4,2), a nešto nižim ocjenama kazališne aktivnosti (AS=3,7) i plesne aktivnosti (AS=3,6). Svakako je izrazito poticajno vidjeti visoke procjene, što govori u prilog tome kako se učitelji trude učenicima pružiti što veće mogućnosti provođenja slobodnoga vremena u umjetničkom kontekstu. Očekivano prednjače ocjene likovnih i glazbenih aktivnosti, jer su same i formalno zastupljene u nastavnom planu i programu te su i najzastupljenije u školskim kurikulumima, što dokazuju i sami rezultati. Također su očekivano manje zastupljene plesne i kazališne aktivnosti, iako su zadovoljavajuće procijenjene s obzirom na ograničenja koja imaju u odnosu na druge.

Realizacija izvannastavnih aktivnosti uvelike ovisi o samoj kompetentnosti samih učitelja. Ispitanici su vlastitu kompetentnost za poticanje učeničkog umjetničkog stvaralaštva procijenili visokom srednjom ocjenom (AS=4,07). Iz rezultata su svjesni da postoji dio nadogradnje vlastite kompetentnosti, ali ipak osjećaj kompetentnosti što kod učenika potiču njihovu kreativnost i stvaralaštvo je prisutna. Izvannastavne aktivnosti prepoznate su unutar svjetskih obrazovnih politika. Shodno tome, sve se više potiču stručna usavršavanja iz područja izvannastavnih aktivnosti, što se smatra podizanjem kvalitete školske prakse. U Irskoj se učiteljima i studentima omogućuju razna stručna usavršavanja u minimalnom trajanju od deset tjedana za studente matičnih fakultete ili šezdeset dana za studente koji dolaze s drugih sveučilišta (Sugrue, 2003). Svakako bi bilo zanimljivo ispitati u kojim područjima umjetničkoga stvaralaštva se učitelji smatraju manje kompetentnima te u tom smjeru razvijati programe stručnoga usavršavanja kako bi jačali vlastite kompetencije.

Važnost provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti

Kako bi se ispitalo mišljenje ispitanika o samoj važnosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti, ispitali su se njihovi stavovi o istima te su rezultati prikazali u Tablici 3. Prikazani su parametri deskriptivne statistike za sve korištene varijable: aritmetička sredina $\pm$ standardna devijacija (AS $\pm$ SD), 95% intervala pouzdanosti za aritmetičku sredinu (95% IP), Medijan (Med), minimalni i maksimalni podatak (Raspon).

TABLICA 3. Rezultati na Skali važnosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti

Tvrđenje	AS±SD	95% IP	Med.	Raspon
Gledanje videoisječaka plesa.	3,94±0,81	3,82-4,06	4,00	2,00-5,00
Slušanje glazbe.	4,54±0,56	4,45-4,62	5,00	3,00-5,00
Sudjelovanje u plesnim aktivnostima.	4,24±0,77	4,13-4,36	4,00	3,00-5,00
Sudjelovanje u dramskim aktivnostima.	4,46±0,57	4,37-4,54	4,00	3,00-5,00
Sudjelovanje u glazbenim aktivnostima.	4,44±0,58	4,35-4,53	4,00	3,00-5,00
Proučavanje umjetničkoga djela.	4,27±0,70	4,17-4,38	4,00	2,00-5,00
Sudjelovanje u kazališnim predstavama.	4,38±0,68	4,28-4,48	4,00	2,00-5,00
Sudjelovanje u likovnim aktivnostima.	4,51±0,57	4,43-4,60	5,00	3,00-5,00

Analizirajući Tablicu 3. vidljivo je kako ispitanici procjenjuju izrazito važnima provođenje svih ponuđenih različitih oblika umjetničkih aktivnosti. Ipak, najvišim vrijednostima procijenili su: slušanje glazbe (AS=4,54), sudjelovanje u likovnim aktivnostima (AS=4,51), sudjelovanje u dramskim aktivnostima (AS=4,46) te sudjelovanje u glazbenim aktivnostima (AS=4,44). Nešto nižim prosječnim ocjenama, u odnosu na prethodno navedene, procijenili su sudjelovanje u kazališnim aktivnostima (AS=4,38), proučavanje umjetničkoga djela (AS=4,27), sudjelovanje u plesnim aktivnostima (AS=4,24) te gledanje videoisječaka plesa (AS=3,94). Vidljivo je kako učitelji smatraju važnima ostvarenje različitih aktivnosti umjetničkoga područja i to u skladu s njihovim zastupljenošću u kurikulumima. Ipak se ističu razlike u procjenama važnosti samoga gledanja videoisječaka plesa u odnosu na samu aktivnost plesanja. Smatraju važnijima samu aktivnost plesanja koja sa sobom nosi brojne dobrobiti u razvoju djeteta, a posebno jer je i sami učenici rado biraju kao slobodnu aktivnost. To je posebno značajno znajući da slobodnim aktivnostima učenici produbljuju znanja, zabavljaju se, afirmiraju, druže i uče socijalnim vještinama, razvijaju kompetencije, samopouzdanje i sigurnost u sebe, stvaraju radne navike, postaju odgovorniji i sposobniji za donošenje odluka, upoznaju druge učenike i škole (Mlinarić i Brust, 2012: 189).

Učestalost provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti

Osim što su ispitanici stavovi ispitanika o važnosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti, ispitali su se njihovi stavovi o učestalosti

provođenja istih te su rezultati prikazali u Tablici 4. Prikazani su parametri deskriptivne statistike za sve korištene varijable: aritmetička sredina $\pm$ standardna devijacija (AS $\pm$ SD), 95% intervala pouzdanosti za aritmetičku sredinu (95% IP), Medijan (Med), minimalni i maksimalni podatak (Raspon).

TABLICA 4. Rezultati na Skali učestalosti provođenja različitih oblika umjetničkih aktivnosti

Tvrđnje	AS $\pm$ SD	95% IP	Med	Raspon
Realiziranje različitih aktivnosti kretanja u prostoru sa svojim učenicima.	4,12 $\pm$ 0,83	4,00-4,24	4,00	2,00 – 5,00
Prikazivanje videoisječaka plesa.	2,94 $\pm$ 0,92	2,80-3,07	3,00	1,00 – 5,00
Realizacija glazbenih aktivnosti.	4,02 $\pm$ 0,65	3,92-4,11	4,00	2,00 – 5,00
Realizacija kazališnih aktivnosti.	3,26 $\pm$ 0,96	3,12-3,41	3,00	2,00 – 5,00
Slušanje glazbe.	4,10 $\pm$ 0,63	4,00-4,19	4,00	2,00 – 5,00
Gledanje videoisječaka dramskih aktivnosti.	3,08 $\pm$ 0,92	2,94-3,22	3,00	1,00 – 5,00
Proučavanje umjetničkoga djela.	3,61 $\pm$ 0,89	3,47-3,74	4,00	2,00 – 5,00
Sudjelovanje u likovnim aktivnostima.	4,13 $\pm$ 0,65	4,03-4,23	4,00	2,00 – 5,00

Uspoređujući procjene važnosti provođenja različitih umjetničkih aktivnosti i učestalosti same provedbe istih uočavaju se razlike. Naime, vidljive su niže procjene učestalosti u odnosu na samu procjenu važnosti. Ovako dobivene rezultate moguće je obrazložiti samim uvjetima rada, jer iako učitelji prepoznaju važnost provođenja istih, nisu uvijek u prilici i realizirati ih iz različitih razloga. Navedeno se može potkrijepiti i istraživanjem Pejić Papak (2011) u kojem učitelji, kao ometajuće čimbenike za provođenje izvannastavnih aktivnosti, navode nedostatak prostora u kojem bi se održavali izvannastavni sadržaji, ali i brojnost učenika koja uvjetuje rad.

Ipak, one koje smatraju da se najčešće provode jesu: sudjelovanje u likovnim aktivnostima (AS=4,13), realiziranje različitih aktivnosti kretanja u prostoru sa svojim učenicima (AS=4,12), slušanje glazbe (AS=4,10), realizacija glazbenih aktivnosti (AS=4,02). Potom slijede nešto manje učestale: proučavanje umjetničkog djela (AS=3,61), realizacija kazališnih aktivnosti (AS=3,26), gledanje videoisječaka dramskih aktivnosti (AS=3,08) te najmanje učestalo prikazivanje videoisječaka plesa (AS=2,94). Upravo tvrdnje koje se odnose na aktivnost prikazivanja videoisječaka plesa uočavaju povezanost

u smislu učiteljeve procjene ove aktivnosti kao najmanje važne od ponuđenih, ali i one koja se najrjeđe provodi. Slična poveznica može se primijetiti kod likovnih aktivnosti, jer učitelji te aktivnosti smatraju među najvažnijima, ali ih u tom smislu i najučestalije provode.

Važnost i učestalost provođenja različitih umjetničkih aktivnosti s obzirom na veličinu škole

Kada govorimo o realizaciji različitih aktivnosti u školama, često se spominju i sami uvjeti u kojima se one odvijaju. Jedan o spominjanih uvjeta jest veličina škole s obzirom na broj učenika te su, stoga, ispitane razlike s obzirom na veličinu škole u kojima ispitanici rade. Među ispitanicima najviše je onih koji rade u po veličini u srednjim školama (od 300 do 600 učenika), i to njih 89 (51%), a potom slijede oni iz velikih škola (više od 600 učenika), njih 69 (39%). Najmanje ispitanika dolazi iz najmanjih škola (do 300 učenika), njih 18 (10%). Kako bi se ispitala razlika među grupama u promatranim varijablama korištena je statistička metoda ANOVA te su izračunati: testna vrijednost (F), nivo statističke značajnosti (p), a kao mjera veličine učinka promatran je parcijalni-eta kvadrat (η^2). S ciljem ispitivanja normaliteta varijabli primijenjen je Kolmogorov-Smirnovljev test. Dodatno, obzirom da su grupe imale relativno velike razlike među grupama, korišten je Levenov test homogenosti varijanci. Kolmogorov-Smirnovljev test ukazao je na normalitet distinkcije skale $p > 0,20$, a Levenov test nije identificirao statistički značajne razlike između varijanci promatranih podgrupa ispitanika te su zadovoljeni kriteriji za korištenje parametrijske statističke analize ANOVE.

Rezultati dobiveni Skalom provođenja različitih umjetničkih aktivnosti jesu: $F(16,328)=0.760$; $p=0.722$; $\eta^2=0.036$, a Skalom učestalosti provođenja različitih umjetničkih aktivnosti: $F(16,328)=0.634$; $p=0.856$; $\eta^2=0.030$. Dobiveni rezultati pokazuju kako nema razlike među ispitanicima u ovisnosti o veličini škole. Također, ukazuju da ograničenja poput veličine škole prema broju učenika ne utječe na samu realizaciju različitih umjetničkih aktivnosti.

ZAKLJUČAK

Slobodno vrijeme važan je aspekt razvoja djeteta. Prednosti i nedostaci koji proizlaze iz slobodnovremenskih aktivnosti ovise i o načinu na koji je to vrijeme provedeno (Martins i sur., 2020). Kako bi ostvarila tako postavljene ciljeve, važno je da škola ponudi učenicima i različite mogućnosti provođenja organiziranoga slobodnoga vremena na načelu potpuno slobodnoga izbora glede sudjelovanja, izbora sadržaja te uvažavajući ih kao partnere u odlučivanju i aktivnosti (Stoll i Fink, 2000). Ovo je od posebnoga značenja ako uzmemo u obzir činjenicu da suvremeno vrijeme oblikuje roditeljski dom (zaposlenost roditelja, samohrani roditelj i slično), koji nije uvijek u mogućnosti pružiti djetetu očekivanu kvalitetu odgoja (Maleš i Mijatović, 1999), a samim time i očekivanu kvalitetu provođenja slobodnoga vremena. Hrvatski odgojno-obrazovni sustav prepoznao je važnost organizacije i implementacije različitih slobodnovremenskih aktivnosti u školi. Uobičajeni način provođenja slobodnog vremena djece u školi jest kroz izvannastavne aktivnosti, kao i ostale aktivnosti koje su sastavni dio školskog kurikula. Kako bi se udovoljilo raznovrsnim dječjim potrebama za provođenjem slobodnog vremena, različite aktivnosti interdisciplinarnog su karaktera te su vođene učiteljskim strategijama.

Rezultati empirijskog dijela istraživanja ovoga rada pokazali su učiteljska provođenja različitih oblika izvannastavnih aktivnosti, i to u najvećoj mjeri umjetničkoga sadržaja. Shodno ovom i prethodnim istraživanjima (Pajić Papak, 2011; Blažević, 2016 b) umjetničke aktivnosti su u kontinuitetu poželjan oblik provođenja slobodnoga vremena unutar izvannastavnih aktivnosti. Također se pokazalo kako se s vremenom obogaćuje ponuda vrsta izvannastavnih aktivnosti u školama. Ispitanici smatraju važnima provođenje različitih aktivnosti umjetničkoga sadržaja, ali ipak nešto rjeđe se učestalo i provode. Zasigurno bi trebalo dodatno ispitati razloge ovako dobivenih rezultata, kao i poboljšanja mogućnosti provođenja istih. Pokazalo se da ne postoji razlika u poimanju važnosti i učestalosti provođenja istih s obzirom na veličinu škole i s obzirom na broj učenika. Također, važno je naglasiti kako ispitanici procjenjuju vlastitu kompetentnost za poticanje umjetničkoga stvaralaštva visokom vrijednošću s ostavljenim prostorom za daljnji razvoj.

Navedene spoznaje govore u prilogu svijesti učitelja o važnosti umjetnič-

kih aktivnosti kao oblika provođenja slobodnog vremena u školi. Slobodno vrijeme takvog tipa zahtijeva od učitelja visoku razinu kompetentnosti i motiviranosti. Navedeno upućuje i na potrebu dodatnih mogućnosti obrazovanja učitelja u obliku različitih stručnih usavršavanja kako bi se doprinijelo poboljšanju kvalitete provedbe izvannastavnih aktivnosti. Učiteljeva uloga važna je u poticanju i izgradnji dječjih preferencija za određena područja, ali i u rastu i razvoju talentiranih pojedinaca, stoga je sama odgovornost pred učiteljima, ali i cijelim odgojno-obrazovnim sustavom velika.

LITERATURA

- ARCHBELL, K. A., R. J. COPLAN, G. NOCITA, L. ROSE-KRASNOR. (2019). Participation in structured performing arts activities in early to middle childhood: Psychological engagement, stress, and links with socioemotional functioning. *Merrill-Palmer Quarterly*. 65 (3): 29. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.65.3.0329>
- ARISTOTLE (1962). *The politics*. U: Sinclair, T. A. i Saunders, T. J. (ur.). Translators. London: Penguin.
- BARANOVIĆ, B. (2015.) Školski kurikulum za obvezno obrazovanje u Hrvatskoj i u drugim europskim zemljama. U: Baranović, B. (ur.). *Školski kurikulum: teorijski i praktični aspekti*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, str. 15–48.
- BLAŽEVIĆ, I. (2016a). Suvremeni kurikulum i kompetencijski profil učitelja. *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*. (6–7): 189–210. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/154590>
- BLAŽEVIĆ, I. (2016b). Igra i izvannastavne aktivnosti u prirodoslovne i društveno-humanističkom području. U: Ivon, H. i Mendeš, B. (ur.). *Di-jete, igra, stvaralaštvo. Zbornik radova znanstvene konferencije s međunarodnom suradnjom*. Split: Filozofski fakultet i društvo naša djeca, 43–53.
- CALDWELL, L., FAULK, M. (2013). Adolescent Leisure from a Developmental and Prevention Perspective. *Positive Leisure Science: From Subjective Experience to Social Contexts*. 9789400750586. 41-60. 10.1007/978-94-007-5058-6_3.
- CINDRIĆ, M. (1992). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika

- osnovne škole. *Život i škola*, 41, 49–67.
- DARLING, N. (2005). Participation in Extracurricular Activities and Adolescent Adjustment: Cross-Sectional and Longitudinal Findings. *Journal of Youth and Adolescence*. 34: 493–505. 10.1007/s10964-005-7266-8.
- DURKHEIM, E. (1893) *The Division of Labour*. New York: Free Press
- DUX, G. (2017). *Die Zeit in der Geschichte: Ihre Entwicklungslogik vom Mythos zur Weltzeit*. Wiesbaden, Springer-Verlag.
- ECCLES, J., BARBER, B., STONE, M., H., JAMES. (2003). Extracurricular Activities and Adolescent Development. *Journal of Social Issues*. 59: 865–889. 10.1046/j.0022-4537.2003.00095.x.
- FATTORE, T., MASON, J., I WATSON, E. (2017). Activities as autonomy and competence: The meaning and experience of leisure for well-being. *In Children's understandings of well-being, Springer Netherlands*. str. 147–178.
- FREDRICKS, J. A., ECCLES, J. S. (2006b). Extracurricular Involvement and Adolescent Adjustment: Impact of Duration, Number of Activities, and Breadth of Participation, *Applied Developmental Science*, 10:3: 132–146. DOI: 10.1207/s1532480xads1003_3
- FREDRICKS, J. A., ECCLES, J. S. (2006a). Is extracurricular participation associated with beneficial outcomes? Concurrent and longitudinal relations. *Developmental psychology*. 42 (4): 698–713. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.42.4.698>
- HEATH, R.L. (ur.) (2001), *Handbook of Public Relations*. Thousand Oaks-London-New Delhi: Sage Publications, Inc.
- JAKOPOVIĆ, S. (1984). *Pokret radne škole u Hrvatskoj*. Zagreb, Školske novine.
- JURIĆ, V. (2007). Kurikulum suvremene škole. U: Previšić V. (ur.), *Kurikulum. Teorije – Metodologija – Sadržaj – Struktura*, Zagreb, Školska knjiga, str. 253–309.
- LAZIĆ, D. (1992). Izvannastavne aktivnosti u osnovnoj školi. *Život i škola*. 41 (1): 79–85.
- LEYRA FATOU, B., BÁRCENAS VIÑAS, A. M. (2014). Reflexiones etnográficas sobre el ocio infantil. *Revista Latinoamericana de Metodología de las Ciencias Sociales*. 4(1): 1–21.
- LIVAZOVIĆ, G. (2018) *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Filozofski fakultet u Osijeku, Osijek
- MAHONEY, J. L., SCHWEDER, A. E., STATIN, H. (2002). Structured af-

- ter-school activities as a moderator of depressed mood for adolescents with detached relations to their parents. *Journal of Community Psychology*. 30 (1): 69–86. <https://doi.org/10.1002/jcop.1051>
- MALEŠ, D., MIJATOVIĆ, A. (1999): Osnovica socijalne pedagogije. U: Mijatović, A. (ur.). *Osnove suvremene pedagogije*, Zagreb, HPKZ.
- MARTINS P. C., OLIVEIRA, V.H., MENDES S. M. & FERNÁNDEZPACHECO G. (2020): After-school time use of urban adolescents: Effects on achievement, problem behaviors, and happiness. *Journal of Leisure Research*. 52 (3): 286 : 306. DOI: 10.1080/00222216.2020.1785977
- MATIJEVIĆ, M., RADOVANOVIĆ, D. (2011). *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb, Školske novine
- MENDEŠ, B., IVON, H., PIVAC, D. (2012). Umjetnički poticaji kroz proces odgoja i obrazovanja. *Magistra Iadertina*. 7 (1): 111–122. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/99896>
- MIJATOVIĆ, A. (2003) Između empatije i profesionalnosti. U: Ličina, B. (ur.), *Učitelj – učenik – škola*, Zbornik radova Znanstveno-stručnog skupa povodom 140 godina učiteljskog učilišta u Petrinji, Petrinja, VUŠ Petrinja i HPKZ Zagreb.
- MLINAREVIĆ, V., BRUST NEMET, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek, Sveučilište J.J. Strossmayera – Učiteljski fakultet u Osijeku
- O'NEILL S.A. (2005). Youth Music Engagement in Formal and Informal Contexts. U: Mahoney, J., Larson, R., i Eccles, J. (ur.) *Organized Activities as Contexts of Development*. Mahwah, NJ: Erlbaum, 255–274.
- MARTINS P. C., OLIVEIRA, V.H., MENDES S. M. & FERNÁNDEZ-PACHECO G. (2020): After-school time use of urban adolescents: Effects on achievement, problem behaviors, and happiness. *Journal of Leisure Research*. 52 (3): 286 : 306. DOI: 10.1080/00222216.2020.1785977
- PEJIĆ PAPAK, P. (2011) Projekcija razvoja izvannastavnih aktivnosti učenika osnovne škole. Filozofski fakultet u Rijeci (neobjavljena doktorska disertacija)
- PEJIĆ PAPAK, P. I VIDULIN, S. (2016). *Izvannastavne aktivnosti u suvremenoj školi*, Školska knjiga.
- PIAGET, J. (1926). *The language and thought of child*. London.
- PREVIŠIĆ, V. (1987), *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*. Zagreb, IGRO. „Školske novine“.

- PREVIŠIĆ, V. (2003). *Suvremeni učitelj: odgajatelj – medijator – socijalni integrator*. U: Ličina, B. (ur). *Učitelj-učenik-škola*. Petrinja i Zagreb: Visoka učiteljska škola u Petrinji i Hrvatski pedagoško-književni zbor, str. 13-19.
- READ, H. (1943). *Education through Art*. London: Faber and Faber
- STOLL, L. I FINK, S. (2000): *Mijenjajmo naše škole*. Zagreb: Educa.
- SUGRUE, C. (2003): *Teacher education in Ireland*. U: Moon, B.; Vlasceanu, L.;i Barrows, L. C. (ur.). *Institutional approaches to teacher education within higher education in Europe, Current models and new developments*. Bucharest: UNESCO-CEPES, 195-222.
- WILLIAMS, S. E. (2013). *Attitudinal Factors of Teachers Regarding Arts Integration*. Dissertations. 219. <https://aquila.usm.edu/dissertations/219>

ARTISTIC ACTIVITIES IN SCHOOL AS A FORM OF SPENDING LEISURE TIME OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Ines BLAŽEVIĆ

University of Split, Faculty of Philosophy

Bruno MATIJAŠEVIĆ

Elementary school „Lotrščak“, Zagreb

ABSTRACT

KEYWORDS:

*interdisciplinarity;
extracurricular activities,
class teaching, school
curriculum, teachers' self-
reflection*

Leisure time as a phenomenon of the modern age enables students to choose the activities with which they will fill it. Different ways of spending leisure time have different effects on the overall development of children. Hence the importance of quality leisure time as well as the choice of activities that children will attend. Chosen activities enable rest and leisure, but they also have other much more important functions related to creativity and personal development. School as an educational institution should offer students various opportunities to spend their leisure time, which should be thoughtfully planned through the school curriculum from an early age. An analysis of primary school curricula reveals a large number of extracurricular and other activities offered to students. Especially important are artistic activities which, from the earliest school age, have the purpose of encouraging the development of various fields of artistic creation. When planning artistic activities, it is essential to offer the widest possibilities of encouraging dance, music, fine and performing arts, as well as literature and new media, guided by an interdisciplinary approach. Aiming to analyze artistic activities as a form of spending leisure time in primary school students, we conducted empirical research using an anonymous survey among primary school teachers in Split-Dalmatia County and Dubrovnik-Neretva County. In addition to indicating the possibilities of spending leisure time through various artistic activities in class teaching, the research results also show self-assessments of teacher competence to encourage students' artistic creativity. Moreover, the differences in the obtained results were determined with regard to school size according to the number of students.